

צנחנים ארץ-ישראלים

קבוצה של מתנדבים יהודים מארץ-ישראל שנשלחו למשימות בכמה מדינות באירופה הכבושה בשנים 1943-1945.

הרעיון לשלוח שליחים מהיישוב כדי לעודד את היהודים בארצות הכבושות בידי הנאצים, לארגן תנועות מרי ולהצילם, בא בעקבות השינוי שחל ביישוב בסתיו 1942 ביחס לידיעות על רצח יהודי אירופה. השינוי נבע מעדויותיהם של 69 אזרחים יהודים בעלי דרכון של ארץ-ישראל, שבאמצע נובמבר באו מפולין לארץ-ישראל במסגרת חלופי יהודים בגרמנים. בהעדר אמצעי החדרה משלה ביקשה הסוכנות היהודית לשלב שליחים יהודים בפעולות של מינהלת המיבצעים המיוחדים (Special Operations Executive SOE) ושל כמה גופי מודיעין שפעלו מאחורי קווי האויב בארצות הכבושות, בייחוד בבלקן, שבו עדיין שרדו קהילות יהודיות גדולות. בראשית 1943 דחו הבריטים את ההצעות השאפתניות של הסוכנות היהודית לשלוח לשטחים הכבושים בידי הנאצים מאות מתנדבים, אך בהכירם במוטיווציה המיוחדת של המתנדבים, בידיעת השפות שלהם ובהכרתם את שטח ארצות היעד, ניאותו הבריטים להצניח כמה צנחנים-סוכנים. מטה המיבצעים המיוחדים רצה שהם יהיו מפעילי אלחוט ומדריכים ליד קציני הקישור שלו עם הפרטיזנים.

ענף המודיעין הצבאי M19, שהיה ממונה על שבויי מלחמה, הטיל על הצנחנים שיצאו באמצעותו לשליחות תפקיד להציל שבויי מלחמה נמלטים וכן אנשי צבא בריטים שלא נשבו ושהסתתרו בשטח האויב. שני הגופים ידעו, או אישרו, את תפקידם הכפול של המתנדבים, הן כסוכנים בריטים והן כשליחים יהודים.

המועמדים נבחרו מקרב ה'מחלקה הגרמנית' וה'מחלקה הבלקנית' בפלמ"ח, מקרב מתנדבי היישוב ששירתו בצבא הבריטי ומקרב פעילים של תנועות נוער חלוציות שזמן קצר לפני-כן עלו לארץ-ישראל מאחת ממדינות היעד. רובם התגייסו דרך ועדה מיוחדת שהקימו הסוכנות היהודית, המוסד לעלייה ב' וארגון ההגנה. מעטים גויסו במישרין בידי הארגונים הבריטיים. כ-250 נשים וגברים התנדבו, 110 עברו הכשרה, אך מחמת קשיים מיבצעיים וטכניים הוצנחו רק 33 וחמישה הסתננו למדינות היעד. תשעה מתוך ה-38 נפלו בשליחותם.

במאי 1943 צנח הצנחן הראשון, פרץ רוזנברג, ביוגוסלוויה עם יחידת הקשר של מקלין (Macleay) למטהו של יוסיפ ברוז טיטו. הצנחן האחרון, חיים ולדנר, הוצנח בדרום אוסטריה ביום האחרון למלחמה כדי לסייע לאסירים במחנה שבויי מלחמה מרוחק. כמה צנחנים, כגון דן לנר, חיים חרמש, אבא ברדיצ'ב וראובן דפני, יצאו ליותר משליחות אחת.

שלושה צנחנים הסתננו להונגריה (חנה סנש, פרץ גולדשטיין ויואל פלגי; שני הראשונים נפלו בשליחותם). חמישה השתתפו במרד הלאומי הסלובקי (חביבה רייק, צבי בן-יעקב, רפאל רייס, אבא ברדיצ'ב וחיים חרמש; ארבעת הראשונים נפלו בשליחותם); שישה פעלו בצפון

איטליה (אנצו סרני, אפרים דפני, יעקב שפירא, בנימין גפנר, יחיאל קספ ורפאלי; סרני וקספ נפלו בשליחותם); אחד באוסטריה (חיים ולדנר); אחד, אדולף רבינוביץ, צנח שבע פעמים בצרפת, עד שנלכד והוצא להורג; שניים (אהרן בן-יוסף ויוסף ורון) הסתננו לבולגריה לאחר שחרורה בידי הצבא האדום; תשעה צנחנים פעלו ברומניה, והצליחו לסייע לשבויי מלחמה של בעלות-הברית בתקופת המעבר שלאחר כניעתה של רומניה, ולארגן עלייה (ליובה [יהודה] גוקובסקי, אריה פיכמן, ריקו לופסקו, אריה מקרסקו, דב הררי, ברוך קמין, יצחק בן-אפרים, אוריאל קנר וישעיהו דן); עשרה שירתו ביחידות הקשר של הבריטים שפעלו עם הפרטיזנים ביוגוסלוויה (פרץ רוזנברג, רחבעם אמיר, ראובן דפני, יונה רוזן, ניסים טסטה, צדוק דרוגויר-דורון, שרה ברורמן, אלי זוהר, שלום פינצי ודן לנר). גם הרופא הארץ-ישראלי ד"ר ישראל מהרי"ק הוצנח פעמים אחדות אל הפרטיזנים. הצנחנים הללו אמורים היו להיות רק כוח החלוץ של קבוצות גדולות יותר שהיו אמורות להגיע בעקבותיהם, אך לא הגיעו מחמת הסתייגויות מדיניות של הבריטים, מכשולים מביצעיים שלא ניתן היה להתגבר עליהם, או שחרורה של מדינת היעד.